

Veiledning om hold av AKVARIUM

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

Til deg som har eller vurderer å skaffe deg kjæledyr

Å ha kjæledyr medfører et stort ansvar. Et dyr er ikke en "bruk og kast"-vare, men et levende og følende individ. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige belastninger. Som dyreeier må du spørre deg selv: «Hva kan jeg gjøre for å tilfredsstille dyrets behov og gi det et godt liv?» Du må tenke nøye gjennom om et kjæledyr passer inn i hverdagen din.

Som dyreeier har du ansvar for:

Å skaffe deg kunnskap om dyrets behov

Kjæledyr har behov for å bli aktivisert og leve i et miljø som er tilpasset dyrearten. Hvordan dyrearten lever i naturen, gir en pekepinn om hvilke behov kjæledyret ditt har. Trenger det å være sammen med andre dyr av samme art, ha mulighet for å gjemme seg på et trygt sted eller stadig utforske nye miljøer? Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller frustrert på annen måte, kan utvikle atferdsforstyrrelser. Det er du som er ansvarlig for at dyret ditt har det godt. Før du velger å anskaffe et kjæledyr, må du sette deg grundig inn i dyreartens behov. Du bør kjøpe eller låne en bok om dyrearten og skaffe informasjon fra dyrebutikken, oppdretteren eller interesseforeningen. Du kan også finne mye informasjon på internett.

Å verne dyret mot sykdom, skade og smerte

Du må gjøre det du kan for å hindre at dyret ditt blir sykt, skadet eller sprer sykdom til andre dyr eller mennesker. Hvis dyret likevel blir sykt eller skadet, har du ansvaret for å begrense lidelsen. Du må blant annet vurdere om dyret bør tas med til veterinær. Mange sykdommer og skader kan behandles med legemidler og inngrep. Noen ganger er det likevel bedre å avlive et lidende dyr enn å utsette det for langvarig, smertefull behandling. Dette kan veterinæren hjelpe deg å vurdere. Kjæledyr skal avlives av veterinær eller andre personer som vet hvordan dette skal gjøres.

Andre ting å tenke over:

16-årsgrense

Ikke alle dyr egner seg for barnefamilier. Barn må lære at dyr skal behandles forsiktig, og at dyr ikke er leketøy. Barn under 16 år har ikke lov til å ha ansvar for dyr alene. Dette gjelder også for dyrepass i ferier. Selv om barn får «egne» kjæledyr, er det uansett de voksne som har ansvaret for dyrets velferd.

Godt naboskap

Kjæledyr kan sjenere naboene. Du bør tenke over om dyret passer inn der du bor.

Forebygg uønsket formering

Kjæledyr bør ikke formere seg uten at dette er planlagt. Mange arter formerer seg raskt hvis du ikke passer på å skille kjønnsmodne hanndyr og hunndyr. Å drive oppdrett på dyr krever mye tid og kunnskap. Ukritisk avl kan føre til genetiske defekter, som igjen fører til lidelser for dyra. Hvis du velger at dyrene dine skal få unger, er det ditt ansvar å sørge for at de får gode hjem.

Dyrevelferdsloven sier mer om hvordan dyr skal behandles. Du finner loven og mer informasjon på www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold

Hilsen Mattilsynet

Hva du bør tenke over - før du skaffer deg akvarium

Mange begynner med akvarium fordi det er dekorativt, men fisk er levende dyr og skal ikke behandles som dekorasjonsgjenstander. Å ha et akvarium hvor fiskene trives, krever en del forhåndskunnskap. Slik kunnskap er lett tilgjengelig i akvariebøker og på internett. Mange steder i landet finnes også lokale akvarieklubber som er tilknyttet Norsk Akvarieforbund.

Det finnes mer enn 28 000 fiskearter i verden, i alle farger og fasonger. Noen er gjennomsiktige, andre har snabel eller lange barter. Enkelte ruger eggene i munnen, mens andre bygger rede. Noen føder ferdig utviklede unger, mens andre legger egg som ligger i dvale under tørkeperioden når alt vannet er fordampet. Det finnes fisk som kan produsere elektrisitet, som kan gå på

land og som beskytter seg med kniver eller har pigger som et pinnsvin. I teorien kan enhver fiskeart holdes i et akvarium og dermed kalles en akvariefisk, men ikke alle er egnet for akvariehold. Fisker som egner seg, er for det meste små, hardføre tropiske arter. Disse kan du gi riktige forhold i akvariet uten alt for store investeringer eller omfattende arbeidsinnsats.

Med så mange ulike levesteder, stiller de ulike fiskeartene forskjellige krav til levestedene i akvariet. Mange av de små, vanlige

akvariefiskene lever godt sammen med andre fiskearter i et beplantet selskapsakvarium. Mer spesielle fisk, som for eksempel de aggressive, plasskrevende eller svært sky, bør derimot holdes i et spesialakvarium som bedre er tilpasset artens spesielle krav og behov. I naturen har mange av akvariefiskene en levealder på kun noen få år eller enda kortere tid, men med godt stell kan de fleste bli betydelig eldre. Det er ikke uvanlig at akvariefisker lever i over ti år.

Barn og akvarium

Et akvarium kan være en flott innfallsport til kunnskap om dyr og planter, omtanke og ansvar for levende skapninger og gleden av å stelle sin egen undervannsverden. Mange akvariefisk legger egg eller føder unger i akvariet. Ofte vokser noen opp sammen med de andre fiskene, til stor glede for eieren. Selv i høyblokker og små leiligheter er det plass til et akvarium. Det er også et alternativ til barn som er allergiske mot dyr som har pels eller fjær. Forutsatt at en voksen tar ansvar for riktig stell av akvariet, er dette en fin hobby for barn.

Saltvannsakvarium

De fleste nybegynnere velger ferskvannsakvarium. Saltvannsakvarier krever ofte større investeringer i utstyr. Det er fullt mulig å få til et saltvannsakvarium også for nybegynnere, men dette krever mer forhåndskunnskap, planlegging og oppfølging. Det anbefales at du setter deg grundig inn i temaet på forhånd og kontakter erfarne akvarister før du starter med saltvannsakvarium.

Akvariet i ferien

Du er ansvarlig for at dyrene i akvariet får forsvarlig stell, også når du er bortreist. Sammenliknet med andre dyr har akvariefisk små krav til stell i ferien. Et stort, velfungerende akvarium, med planter og ikke for mange og store fisk, kan klare seg uten rengjøring og skifte av vann i opp til to-tre uker. Bruk gjerne et tidsur som regulerer lyset automatisk. En fôringsautomat kan sørge for at fiskene får passe mengde mat. Det finnes også «feriefôr» i form av fôrtabletter, men disse anbefales ikke fordi de kan forurense vannet. Selv om akvariet kan klare seg uten stell i ferieperioden, må en ansvarlig person jevnlig sjekke at alt virker som det skal.

Akvariet

Et akvarium kan være et tilholdssted hvor fisk trives, formerer seg og føler seg trygge, bare du gir dem tilstrekkelig plass og steller dem riktig. Det er lettere å opprettholde god vannkvalitet i et stort akvarium enn et lite. Dette skyldes at den biologiske balansen mellom fisk, planter og avfallsstoffer er mer stabil når det er større vannvolum. I et lite akvarium blir miljøet lettere ustabil, og fiskenes mulighet til å utforske omgivelsene og gjemme seg unna er begrenset. Boller og små akvarier egner seg ikke for fisk, heller ikke små fisk. Det anbefales at du investerer i et akvarium på minst 100 liter og med tilstrekkelig kapasitet på lys, filter og pumpe. Da vil du fiskene holde seg friske, leve lenge og vise mer naturlig atferd. Akvariet må settes på et vannrett, stødig underlag som er skjermet for direkte sollys.

Innredning i akvariet

De fleste akvarier bør ha et minimum fem cm tykt bunnlag av finkornet grus. Grus kan man

finne selv eller kjøpe i dyrebutikken. Husk å skylle grusen godt i rent vann før du bruker den. Vær klar over at noen fiskearter, som maller, har følehorn (barter) som kan bli ødelagt av grus med skarpe kanter.

Levende planter gir fiskene tilskudd av oksygen og anbefales fremfor kunstige planter. Vannplanter kan vokse festet i bunnen, flyte fritt i vannet eller ligge på overflaten. Som dekorasjon og skjulesteder brukes vasstrukne trerøtter, stein og skifer. Det finnes et stort utvalg av trygge innredningsmaterialer i dyrebutikken. Hvis du har tilstrekkelig kunnskap om hva du kan bruke, kan du selv finne innredning som stein og røtter i naturen. Nesten alle fiskearter behøver skjul i form av planter, røtter eller stein, og du bør innrede akvariet etter dette. Noen typer grus og innredninger er kalkholdige og kan endre vannkvaliteten over tid.

Vannkvalitet

Fiskenes trivsel avhenger av at du har kunnskap og ferdigheter til å kontrollere vannkvalitet, temperatur, belysning og fôring. Selv små endringer i vannkvalitet, som er umerkelige for oss mennesker, kan få katastrofale følger for mange fisker. Det viktigste å ha kontroll på, er temperatur, pH, hardhet (GH) og konsentrasjon av nitritt. Du kan få kjøpt utstyr til å undersøke dette i akvarieforretninger. Dråpebaserte tester er mer pålitelige enn stripstester. Vannet de fleste steder i Norge inneholder lite kalk, selv om en del vannverk tilsetter kalk. Kranvann har gjerne pH-verdier på mellom 6,5 og 7,5. GH-verdiene ligger på mellom 0 og 3, noe som passer bra for mange av de vanlige akvariefiskene. Du kan sjekke med ditt lokale vannverk hvilke verdier kranvannet ditt har. Noen fisketyper trenger tilsetning av kalk i vannet, som du får kjøpt i akvarieforretninger.

Oppstart av akvariet

Etter at du har fylt i sand, montert filter og varmekolbe og innredet med røtter og steiner, kan du fylle vann i akvariet, starte pumpen og sette på varmekolben. Riktig temperatur er som regel et sted mellom 22 og 28 grader, avhengig av hvilke fisker du skal ha. Når det tekniske fungerer, begynner den vanskeligste fasen i oppstarten av akvariet. Denne perioden kalles innkjøringsfasen og

går ut på å få etablert en god bakteriekultur i filteret. Avføring fra fisken danner avfallsstoffer i vannet som bakterier i filteret må bryte ned for at vannet ikke skal bli skadelig for fiskene. Det tar tid å etablere en slik bakteriekultur i et nytt filter, alt fra noen dager til flere uker. Det beste alternativet er å få tak i litt slam fra filteret til et allerede etablert akvarium. Da må du vente noen dager før du kan sette fisken i akvariet. Hvis dette ikke er mulig, anbefales fiskeløs innkjøring, som tar noe lengre tid. Da tilfører du næringsstoffer i akvariet som bakteriene kan bryte ned. Noen klyper med fiskefôr kan brukes. Butikkene selger også bakteriekultur på flaske.

Etter innkjøringen av akvariet, kan du sjekke vannkvaliteten ved å måle konsentrasjon av nitritt, ammonium og nitrat. Nitritt og ammonium skal da knapt være målbare. Hvis nitratkonsentrasjonen er for høy, må du bytte ut noe av vannet for å unngå algeoppblomstring. Du bør skaffe deg mer informasjon om hvordan du best etablerer akvariemiljøet for de fiskene du har tenkt å ha, for eksempel på internett eller i faglitteratur. Hvis du bruker for liten tid på innkjøring av akvariet eller øker antallet fisk for raskt, er det fare for at fiskene etter noen uker blir syke og dør på grunn av nitrittforgiftning.

Valg av fisk

Bruk omtanke og planlegg når du velger fisk til akvariet, slik at du finner arter som passer sammen og trives i det miljøet du kan gi dem. Spesielt skal en merke seg om arten krever eget territorium i akvariet (f.eks. mange ciklider), skjulesteder (f.eks. bunnfisk som maller og smerlinger) eller skal gå sammen i en stim med mange artsfrender (f.eks. tetra og barber). Det er viktig at du setter sammen fisk på en skikkelig måte, slik at de ikke jages, spises eller stresses. Vær også oppmerksom på at noen arter som selges i akvariebutikker blir veldig store og derfor ikke egner seg i vanlige akvarier. Dette gjelder f.eks. enkelte typer maller og ciklider.

Når du er nybegynner er det lurt å velge fisk som passer til det vannet du har i krana, slik at du ikke trenger å endre for mye på vannkjemien hver gang du skifter vann. Du kan også sette sammen fisk slik at de oppholder seg i ulike deler av akvariet, noen arter i overflaten, noen i midten og noen nær bunnen. Det er særlig viktig å passe på at stimfisk har nok av sin egen art, minst 10-15 individer. Til et akvarium på 150 liter kan et passende antall fisk være f.eks. 10 øksefisk i overflaten, en gruppe på 10-15 små tetra eller barber i mellompartiet og en gruppe på 10 mellomstore pansermaller på bunnen. I tillegg kan du f.eks. ha noen små algespisere og kirsebærreker.

Begynn med noen få fisker og øk heller antallet etter hvert. Hardføre fiskearter som er lette å holde og billige i innkjøp, kan få avkom, slik at du må beregne plass til flere generasjoner. I et vanlig selskapsakvarium er det som oftest få yngel som vokser opp. De fleste fisker spiser små yngel og mange spiser også egne unger. Noen fiskearter legger ikke egg, men føder levende unger. Hvis du ønsker fisk som er lette å oppdrette, er slike levendefødende arter, som guppy, sverddrager og platy, blant de enkleste å få til. De fleste levendefødende fisk trenger vann med middels til høy hardhet og passer ikke sammen med arter som trenger bløtere vann.

Stell av akvariefisk

Det daglige stellet av et akvarium består i å fôre fiskene, sjekke at det tekniske fungerer og se etter tegn på sykdom og mistrivsel.

Den beste måten å holde fiskene friske og sunne på, er å fôre regelmessig og variert, med næringsrikt og artstilpasset fôr. Det finnes flere utmerkede fôrtyper til akvariefisk i handelen, også til spesielle arter som plantespisere eller bunnlevende akvariefisk. De fleste dødsfall hos akvariefisk skyldes overfôring som gir dårlig vannkvalitet, så du bør følge bruksanvisningen nøye og ikke gi for mye mat. Husk at fiskefôr er ferskvarer, det skal ikke stå i sol eller oppbevares i høy temperatur.

Hver 1-2 uker bør du tynne ut i plantene og skrape glasset rent for alger. Dette kan være stressende for fiskene og bør gjøres forsiktig. Når filteret er innkjørt og du har hatt i fisker, er det en god rutine å bytte en del vann hver uke, for eksempel 1/5 av volumet. Filteret vil etter hvert få dårligere gjennomstrømming av vann på grunn av avfallsstoffer og bakterievekst, derfor må det vaskes med noen ukers mellomrom. Det beste er å skylle filtermaterialet godt i litt vann fra akvariet. Hvis du renser filtermaterialet for grundig, fjerner du bakteriene som bryter ned avfallsstoffene. Da kan du få problemer med nitritforgiftning.

Helse og sykdom

Akvariefisk kan angripes av sykdommer og parasitter, og da må de behandles. Bruk tid hver dag på å studere fiskene dine og se etter tegn til sykdom eller mistrivsel. Fisk som virker apatiske, svømmer på en unaturlig måte eller virker uinteressert i mat, bør du studere spesielt nøye med tanke på sykdom eller skade. Sammenklemte finner, skader på finner og kropp og soppangrep er tegn på at fiskene ikke trives eller at vannkvaliteten er dårlig. Ofte hjelper det å bytte en del av vannet og sjekke om temperaturen er riktig. Husk at det er lettere å forebygge sykdom med godt stell og god vannkvalitet, enn å medisinere syk fisk.

Hvite prikker på en millimeters diameter, gjerne på halefinner, men senere over hele fisken, kan være en parasitt som ofte rammer akvariefisk. Særlig er nyinnkjøpte fisk utsatt. Akvariebutikken kan hjelpe med råd.

En alvorlig syk eller skadet fisk må avlives på en rask og smertefri måte, med et slag mot hodet. Større fisk bør man deretter knekke nakken på. Som dyreeier har du ansvar for å lære deg hvordan dette gjøres riktig eller få fisken avlivet av noen som kan det. Død fisk må ikke skylles ned i toalettet siden dette kan spre smitte, fisken skal graves ned eller kastes i avfallet.

Mattilsynet forvalter lov om dyrevelferd. Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Våre veiledninger om hold av kjæledyr er utviklet i samarbeid med interesse- og dyrevernorganisasjoner.

Varslingsplikt

Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet.

(Fra Lov om dyrevelferd, § 5.)

Du kan varsle Mattilsynet om dyr som lider via våre nettsider:

http://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/varsle_oss/

Les mer om dyr og dyrevelferd her:

http://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/

Du kan også kontakte Mattilsynet

på telefon 22 40 00 00.

